

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

Ústav slavistických a východoevropských studií

Oborová rada slovanských literatur

Věc: Vyjádření školitele k doktorské disertační práci PhDr. Marka Příhody

Marek Příhoda byl přijat do doktorského studia v r. 2002, když Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK prožíval jistou personální krizi. Stalo se jednak zřejmým, že je nutno postavit na pevný základ komplexní studium ruské, resp. východoslovanské kultury, jednak že je nezbytné věnovat pozornost starému období ruské vzdělanosti, v němž mezinárodní vědecké badání i duchovní život východních Slovanů shledává kořeny aktuálního kulturního dění. Ústav tenkrát nedisponoval odborníky na tato témata (kromě prof. Světlý Mathauserové, která byla již delší dobu v důchodu) a neexistovali ani odborníci ve sprízněných institucích. Bylo proto nutno volit uchazeče natolik samostatné, aby se s touto situací vyrovnali a dovedli těžít podněty i od specialistů na problematiku moderní ruské kultury.

Marek Příhoda se projevil v tomto ohledu jako iniciativní badatel: získal značnou erudici v domácích i zahraničních knihovnách, navázal kontakty se slavisty v řadě zemí, během doktorského studia vystudoval po ukončeném studiu rusistiky a politologie navíc obory historie a kroatistika, působil jako pedagog na svém pracovišti, otiskl úctyhodný počet studií (viz bibliografii). Je nutno vzít v potaz i jeho náročnou a obětavou práci organizační ve funkci vedoucího Semináře východoevropských studií v Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK, a to v období, kdy bylo nutno připravit program bakalářského a posléze magisterského studia a rozšířit orientaci studia z tradiční dvojice předmětů jazyk a literatura na komplexní kulturně historickou problematiku. Navíc měl rozhodující podíl na uspořádání dvou ze tří mezinárodních setkání mladých slavistů (2006, 2007), posledního z nich se např. zúčastnilo 41 odborníků ze 12 zemí; z těchto setkání vznikly již dva tematicky profilované sborníky a v tisku je sborník třetí (recenzní ohlas sborníků ve vědeckých periodikách byl vesměs příznivý). Činnost Marka Příhody lze proto pokládat za jednoznačný přínos pro Ústav slavistických a východoevropských studií.

Disertační práci Marka Příhody předcházela řada publikovaných studií, přístupných odborné veřejnosti. V disertaci se soustředil na programy a teoretická zdůvodnění ruské státnosti na sklonku středověku a v počátcích novověku. Popsal podrobně vývoj titulatury ruských vládců (osudy titulu „car“) a spolu s tím dobové interpretace tří událostí, jež tvoří podstatné mezníky v upevňování centralizovaného státu: zánik Tverského knížectví a podrobení Novgorodu a Pskova. Jádrem práce tvoří pojednání o čtyřech osobnostech, jež v duchu novověkých utopií a racionálních projektů konstruovaly reformní návrhy nebo požadavky na uspořádání ruské říše – mnicha Veniamina, Ivana Peresvětova, Juraje Križaniče a Ivana Posoškova. Nejrozsáhlejší kapitolou je studie o Juraji Križaničovi, o němž lze prohlásit, že vytvořil model ruské filozofie dějin, neboť propojil otázky státního uspořádání s otázkou náboženskou (tj. s ideou sjednocení východního a západního křesťanství) a národní či kmenovou (tj. s představou o jednotě Slovanstva). Právě propojení těchto otázek provází duchovní život Ruska v novověkých dějinách a zasáhlo i politické programy v jiných

národních společenstvích, jak ukazuje kapitola o chorvatském obrozenském ilyrismu. Mimoto se stalo do jisté míry i programem vědeckých slavistických studií, aspoň pokud vycházejí z předpokladu, že pestré a rozmanité osudy slovanských etnik v dějinách mají společný (často fiktivní) původ a směřují k (hypotetickému) společnému cíli (tj. k překonání negativních stránek evropské civilizace).

Soudím, že osobnosti i témata, jimiž se Marek Příhoda ve své práci zabýval, jsou dostatečně reprezentativní a mohou procesy utváření ruského státního vědomí i jeho vliv na jiné slovanské kultury podstatně osvětlit. K práci nemám v zásadě žádných výhrad.

Zdá se mi, že ve své další práci by mohl Marek Příhoda uvážit širší rámec svého pohledu na dané otázky. Je zřejmé, že procesem upevňování centralizované státní moci prošly všechny evropské politické útvary a že všude měl tento vývoj dramatickou podobu: stačí připomenout Shakespearovy historické hry, které vlastně predestinují bolestný zrod novodobých politických pořádků v Británii, nebo dějiny Francie od stoleté války s Anglií přes boje mezi katolíky a hugenoty, frondu, Port Royal až po vyvrcholení v monarchii Ludvíka XIV. Přes všechny tragické peripetie těchto dějů mělo upevňování centralizované či dokonce despoticke státní moci pro evropskou civilizaci pozitivní význam. Rusko prošlo tímto procesem současně se zeměmi, představujícími klasickou západní civilizaci (Itálie a Německo byly v tomto ohledu jak známo opožděny). Lze dokonce prohlásit, že v Rusku stejně jako v západních zemích existovaly subverzivní myšlenkové proudy a společenská hnutí, která kladla tomuto vývoji odpor: v Rusku závolžští starci, něšťazatělé, rozkolníci atd. až po anarchisty 19. a 20. století. Přesto byl výsledek společenského pohybu v Rusku odlišný: Rusko jako by se bylo zastavilo na ustavení centralizované státní moci a nepokračovalo na rozdíl od zemí Západní Evropy ve zdůvodňování a prosazování demokratických institucí. Naléhal bych proto na Marka Příhodu, aby postupně promýšlel samostatnou koncepci evropské i ruské historie, která by respektovala ruskou osobitost, ale zároveň viděla její limity: nelze prostě opakovat koncepcí oné linie ruských dějepisců, kteří se tradičně již od poloviny 19. století nazývají „gosudarstvenniki“ a kteří interpretují proces centralizace téměř eschatologicky jakožto konečný. V evropské filosofii nabývá právě studium těchto vytěšňovaných fenoménů (šílenství například) zásadní význam. Je vždycky dobré, ví-li autor, jak po dokončení práce pokračovat dále.

Práci Marka Příhody doporučuji jednoznačně k obhajobě. Věřím, že výsledek obhajovacího řízení bude stejně kladný jako můj předběžný soud.

Praha, 5. 1. 2008

Prof. PhDr. Vladimír Svatoň, CSc., školitel